

PITILLAS SALAÑER, Eduardo, *Los prefectos del pretorio en la antigua Roma. Una historia singular entre lealtad y traición al emperador*, Libros Pórtico, Saragossa, 2023, 220 pàgs. [17 x 24].

A Los prefectos del pretorio en la antigua Roma. Una historia singular entre lealtad y traición al emperador Eduardo Pitillas

Salañer, doctor per la Universidad de Oviedo i autor de nombroses publicacions dedicades a la història militar romana, analitza la figura dels prefectes del pretori al llarg de tota la cronologia d'activitat de les cohorts pretorianes, i també en què es converteix el càrrec quan aquestes són dissoltes.

Responent a la idea d'estudiar l'evolució dels prefectes del pretori, el llibre està majoritàriament estructurat de manera cronològica: els deu primers capítols són establerts segons etapes d'aquesta institució. Tal com el subtítol indica, la relació de les cohorts en general i dels prefectes en particular amb els emperadors —o, més en general, amb les famílies imperials— és un tema central en aquesta divisió. Així, el primer capítol està dedicat a les cohorts pretorianes sota August, moment en què s'estableixen «*como una fuerza personal al servicio del emperador*» (p. 21) i a l'establiment del campament pretorià a Roma. El segon capítol cobreix els regnats dels emperadors Tiberi i Calígula, centrant-se en la figura de dos dels prefectes del pretori més documentats: Sejà i Macró. El tercer capítol acaba amb la dinastia julioclaudia destacant que, a partir de Tiberi i fins a Vitel·li i Vespasià, les cohorts pretorianes tingueren un rol clau en l'entronització o la caiguda dels diversos emperadors. Al quart capítol, dedicat a la dinastia flàvia, l'autor valora la reestructuració i relativa pèrdua de prestigi d'unes cohorts pretorianes que col·laboren amb menys friccions amb els emperadors. El capítol cinquè tracta els emperadors adoptius, un període de bones relacions entre els prefectes del pretori i els emperadors, tot i que l'estabilitat s'anirà deteriorant en el regnat de Còmode. El sisè capítol tracta la turbulenta etapa entre Còmode i Didi Julià —expressada, per exemple, en l'elevat nombre de prefectes del pretori, que mantenien el càrrec poc temps—. Pitillas defineix l'etapa posterior a l'assassinat de Còmode com a un moment en què «*los emperadores pasan a ser simples títeres de lo que se decide en el cuartel*» (p. 75). El setè capítol se centra en la dinastia severa, on els prefectes del pretori tingueren un rol destacat, incloent

en la figura de Macrí el primer prefecte que serà emperador arran del poder derivat del càrrec¹. El vuitè capítol tracta la crisi del segle III, en què les cohorts pretorianes perden influència davant les legions —tot i que alguns prefectes, com el futur Filip l'Àrab, seran rellevants—. El novè capítol cobreix els regnats a partir d'Aurelià —amb aspectes com l'efecte que tingué la Tetrarquia sobre les cohorts pretorianes— fins a l'ascens al tron de Constantí, punt que marca la dissolució de les cohorts pretorianes. El desè capítol és el darrer dedicat a l'evolució històrica del càrrec del prefecte pretori, i tracta sota quines característiques continua existint la posició, ara fragmentada territorialment, fins a la mort de Teodosi. El llibre conclou amb un onzè i dotzè capítols dedicats a valoracions generals sobre el rol del prefecte del pretori en connexió amb les cohorts pretorianes i els emperadors, consideracions sobre algunes figures individuals i comentaris sobre les relacions de prefectes del pretori establertes prèviament.

Pitillas fa un ús extensiu de les fonts literàries clàssiques, utilitzant les principals obres històriques per analitzar els prefectes del pretori, mencionades al llarg del text i també reunides en versió extensa en un apèndix. L'autor també recorre a l'epigrafia, que complementa les fonts literàries, sobretot a partir de Constantí, permetent conèixer, almenys de nom, una vintena més de prefectes. Malgrat tractar-se d'un càrrec influent en la història política romana, les fonts contemporànies no recullen gaire informació sobre molts dels homes que exerciren la posició, sobretot en moments convulsos —en ser una posició estretament lligada al poder imperial, els conflictes civils l'afectaven directament— o quan el càrrec es fragmenta, però també donant dades limitades sobre prefectes que pertanyeren a períodes més estables. Pitillas reconeix les dificultats que això comporta a l'hora de fer una història de l'evolució del càrrec en aspectes com el nombre oscil·lant de prefectes simultanis. A més, per la naturalesa del càrrec, els condicionants personals dels prefectes i els emperadors marquen les relacions i els rols, però a causa de la informació limitada, sovint no és possible elaborar amb detall el perfil d'un prefecte del pretori. Forçosament en alguns capítols això subordina als protagonistes de l'assaig, els prefectes pretorians, a la narració d'uns fets en el relat del qual són temporalment absents.

Amb el tractament diacrònic de la prefectura del pretori, l'autor proposa un llibre per cobrir "*cierta laguna historiográfica (especialmente en lengua española)*". Com a tal, referencia als clàssics sobre el tema. Recorre a, entre altres, M. Absil, A. Raúl Menéndez Argüín i Guy de la Bedoyère per elaborar unes interessants taules orientadores sobre els prefectes del pretori dividides en etapes segons l'evolució del càrrec i que tenen en compte les llacunes en la informació de certs períodes. Amb tot, l'assaig podria haver-se completat amb la inclusió d'algunes referències bibliogràfiques, especialment procedents de l'àmbit anglosaxó, aprofundint en estudis de certs prefectes del pretori en concret o també en aspectes més generals com en la decisió —no mantinguda— de reservar el càrrec als *equites*².

Al llarg de la narració cronològica, Pitillas Salañer estableix diversos fils conductors a través dels quals traçar l'evolució del càrrec en funcions, l'origen dels qui

¹ L'emperador Tit exercí la posició els anys 71-79 d.C., però fou nomenat emperador per raons dinàstiques independents del seu exercici del càrrec de prefecte del pretori.

² Com Kłodziński, 2020, o Mennen, 2011.

l'ostentaven, la capacitat d'influència i les relacions amb els emperadors. Alguns d'aquests temes són, per exemple, la importància relativa respecte a les legions i altres cossos de guàrdia, les activitats —militars, jurídiques, polítiques— més enllà de la protecció de la família imperial, el nombre d'integrants de les cohorts pretorianes i el nombre de prefectes pretorians simultanis, els *cursus honorum* d'alguns prefectes, el qüestionament de la imatge de traïdoria nascuda de les actuacions d'alguns prefectes especialment documentats, la seva capacitat d'intervenir en el poder imperial i, per acabar, de quina manera es manté el càrrec regionalitzat un cop dissoltes les cohorts pretorianes.

Los prefectos del pretorio en la antigua Roma. Una historia singular entre lealtad y traición al emperador és un assaig entorn d'un càrrec des del qual s'incidí directament en la història política romana. L'autor el situa, al llarg de més de tres segles, en els contextos canviants del poder imperial i ofereix una síntesi de com s'hi relaciona, com evoluciona i en quins àmbits i amb quines friccions exerciren el poder, fos des d'una autoritat directa i reconeguda, o fos recurrent a les intrigues que sovint s'han associat —i que Pitillas matisa— als prefectes del pretori.

LAURA REGINCÓS I OLIVA
Universitat Autònoma de Barcelona
laura.regincos@uab.cat
ORCID ID.: 0009-0006-5259-042X

BIBLIOGRAFIA

KŁODZIŃSKI, K., «Praetorian Perfects of Emperor Commodus», *Klio (Czasopismo Poświęcone Dziejom Polski i Powszechnym)*, 55, 2020, pp. 65-106.

MENNEN, I., «Praetorian Prefects and Other High-ranking Equestrians», a MENNEN, I., *Power and Status in the Roman Empire, AD 193-284*, Brill, Leiden, 2011, pp. 135-191.